

Nevruz rituals as a social symbol in folk beliefs

Halk inanışlarında toplumsal bir sembol olarak Nevruz ritüelleri

Mehmet Şükrü Nar¹

Abstract

It is possible to encounter rituals that occurred pending on various celebrations in almost every culture or particular periods of social-cultural life. Ritual are indispensable components of celebrations and festivals, since they allow the transfer of group or society values as behavioral patterns through generations by symbolizing them. Nevruz rituals are one of them. Nevruz is celebrated by many cultures particularly Turkish societies and symbolized by reinforcing it with different rituals, and also it is considered as sacred; thus, Nevruz gains the characteristics of a religious and national festival. Similar to all cultural activities, there are dances, plays, symbols and literary products specific to that culture in Nevruz festival. By this way, various elements of culture can be transferred to the future generations. In the study, it has been aimed to propound how Nevruz is perceived by the societies, in which this festival is celebrated and sacred and which rituals are displayed during the celebrations.

Keywords: Nevruz, Ritual, Beliefs, Symbol, Nevruz Rituals.

Özet

Hemen hemen tüm kültürlerde ya da sosyal-kültürel yaşamın belirli dönemlerinde çeşitli kutlamalara bağlı olarak ortaya çıkan ritüellere rastlamak mümkündür. Grup ya da topluluk değerlerinin sembolleştirilerek davranış örüntüleri halinde kuşaklar boyunca aktarılmasını sağlayan ritüeller, kutlamaların vazgeçilmez bileşenleridir. Nevruz ritüelleri de bunlardan birisidir. Nevruzun, başta Türk toplumları olmak üzere birçok kültür tarafından kutlanması ve çeşitli ritüellerle pekiştirilerek sembolize edilmesi, kutsallık atfedilmesi, aynı zamanda ona dini ve milli bir bayram kimliği kazandırır. Tüm kültürel etkinliklerde olduğu gibi Nevruz kutlamalarında, toplumların kendilerine özgü dansları, oyunları, sembolleri, edebi ürünleri bulunabilmekte ve bu yönüyle kültürün pek çok unsuru ileri kuşaklara taşınabilmektedir. Çalışmada, nevrzun kutlandığı ve kutsandığı toplumlarda, nasıl algılandığı ve kutlamalarda hangi ritüellerin sergilendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nevruz, Ritüel, Sembol, İnanışlar, Nevruz Ritüelleri.

[\(Extended English abstract is at the end of this document\)](#)

¹ Yrd. Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, mehmett.sukru@gmail.com

I. Giriş

Toplumlari bir arada tutan temel öğelerden birisi de kültürü oluşturan örf, adet, inanç... gibi değerlerdir. Bunlar içerisinde belki de en önemlisi, inanışların bir gereği olarak topluluk üyelerinin tamamına yakınının benimseyerek kutladığı bayramlardır. Bayramlar, toplumlari bir arada tutan onları ortak paydada da buluşturan, kutsiyetlik ve milli duyguların bir arada yaşatıldığı, geçmişten beri sürdürülen örf ve adetlerin belirli bir ritüel ve sembollerle uygulandığı gündür. Hemen hemen tüm kültürlerde ya da sosyal-kültürel yaşamın belirli dönemlerinde çeşitli ritüellere rastlamak mümkündür. Grup ya da topluluk değerlerinin sembolleştirilerek davranış örüntüleri halinde kuşaklar boyunca aktarılmasını sağlayan ritüeller, törenlerin ve bayramların vazgeçilmez bileşenleridir. Bu özelliğiyle ritüeller, toplumsal bütünleşmeyi sağlayarak topluluk içi kolektif bir algı oluşturabilmektedir. Bu anlamda ritüeller, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesi ve sürdürülmesi bakımından önemli bir etkinlik alanı olarak görülebilir. Nevruz ritüelleri ise bunlardan birisidir.

Nevruz, Orta Asya'dan Ortadoğu 'ya Anadolu'dan balkanlara hatta Hindistan'a kadar geniş bir coğrafi alanda kabul gören, ilkbaharın gelişini simgeleyen önemli bir etkinlik olarak kutlanmaktadır. Nevruz'un, birçok kültür tarafından kutlanması ve çeşitli ritüellerle pekiştirilerek sembolize edilmesi, kutsallık atfedilmesi, aynı zamanda ona dini ve milli bir bayram kimliği kazandırır. Her yıl tekrarlanabilir niteliğiyle günümüze kadar sürdürülen ve bu yönüyle, kültürün yeniden inşasını oluşturan önemli bir semboller dizisidir. Bu özelliğiyle Nevruz, gerek kendine özgü davranış kalıpları gerekse evrensel nitelikli ölçütleriyle toplumsal inanışların kabulünde önemli bir işlevi yerine getirir. Çalışmada, Nevruz'un kutlandığı ve kutsandığı toplumlarda nasıl algılandığı ve kutlamalarda hangi ritüellerin sergilendiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

II. Genel Anlamda Nevruz

Neredeyse tüm toplumlarda, törenler ya da dini ve ulusal nitelikli bayramlar gerekçe gösterilerek şenlik ve benzeri kutlamalar yapılabilmektedir. Baharı ve yeni bir yılı simgeleyen Nevruz'da bunlardan birisidir. Nevruz, kadim toplumlardan günümüze kadar bulunduğu zamanın kutsallığını anmak ve meydana gelen önemli bir olayın başlangıcını yeniden yaşamak için kutlanır. Sosyal-kültürel yaşamın vazgeçilmez niteliğini oluşturan-toplumlara toplu bir sevinç ve duygu yoğunluğu yaşatan- bu kutlamalar, ortak dayanışmanın birer sembolü olarak kabul edilir. Nevruzla birlikte tabiatın yeniden canlanacağına ve bununla birlikte insanın da yenileneceğine inanılır. Aslında insanlar için Nevruz, yeni bir var oluşu ya da yeniden doğuşu (doğanın yeniden canlanışını, dirilişini) sembolize eder. Nevruz'un yeni bir yılın başlangıcını simgelemesi, bunu yaparken de ilkbahar

mevsimini başlangıç olarak kabul ederek yaz ayını müjdelemesi gibi olaylar Nevruz'a yönelik kutlamalara dayanak oluşturur.

Nevruz'un kökenine, mitossal varlığına dair farklı görüş ve tartışmalar vardır. Kimine göre Nevruz, Orta Asya 'da Türk toplulukları arasında kabul gören bir etkinlik olurken, kimine göre ise Ortadoğu coğrafyasıyla ve İslamiyet öncesi dönemle, özellikle İran toplumuyla ilişkilendirilen bir bahar bayramıdır. Diğer bir ifade ile Nevruz, arkaik dönemden günümüze kadar hem Orta Asya Türk boylarında hem de Anadolu, Balkanlar ve Ortadoğu toplumlarında geniş bir coğrafyada temsil edilmektedir. Ancak Nevruz'un tam olarak nerede ortaya çıktığı, ilk defa kimler tarafından kutlandığına yönelik bilinmezlik halen devam etmektedir. Çünkü Nevruz'u kutlayan her topluluk kendi değerlerinden yola çıkarak Nevruz'u anlamlandırmakta ve ilişkilendirmektedir (Kutlu, 2001). Ancak, geçmişte göçebe olan Türk boylarının yerleşik yaşama geçmesiyle birlikte Nevruz'a özel bir anlam atfetmiş olabileceği söylenebilir. Ya da kelime kökeninin farsça olduğunu düşündüğümüzde İran toplumunda var olan bu geleneğin, buradan diğer kültürlerle yayıldığı düşünülebilir.

Nevruz'un tarihsel geçmişini irdelediğimizde, döneminin meşhur bilgini olan El-Buruni (973-1048) Nevruz'u, yeni bir yılın başlangıcı (yılbaşı), yaratılışın yenilenmesi olarak açıklamış ve bir bahar bayramı olarak bütün Orta Asya ve Ön Asya topluluklarında kutlandığını ve buna özel bir ehemmiyet gösterildiğini belirtmiştir. Benzer bir düşüncüyü Kaşgarlı Mahmut, XI. Yüzyılda yazmış olduğu Divan-ı Lügat-ı Türk adlı eserinde de dile getirmiştir (Kafalı, 1995).Keza, Türk toplumları da ilkbaharın gelişini yeni bir yılın başlangıcı olarak günümüze kadar çeşitli adlar altında (Nevruz, Newruz, Navrız, Yeni Gün, Ergenekon, Bahar Bayramı...) kutlamışlardır. Gece ile gündüzün sürelerinin eşit olduğu bu dönemde 21 Mart günü başlangıç olarak kabul edilerek günün anısına çeşitli kutlamalar düzenlenmiştir. Ve halen de birçok Türk toplumu tarafından milli kültürün bir unsuru olarak kutlanmaya devam edilmektedir (Çay, 1993).

Diğer bir yaklaşıma göre Nevruz, Hun Türklerinin Orta Asya topraklarından çıkarak Avrupa'ya yönelmesiyle Macaristan'a ulaşmış, M.S. 800' lerden itibaren Hazar'ın güneyinden Mezopotamya'ya taşınmıştır. Türk kavimlerinin kullandığı takvimlerde de Nevruz, yeni yılın başlangıcı olarak tarihlendirilmiştir. M.Ö. 220' lerde Hun Devleti'nin kullandığı 12 Hayvanlı Türk Takvimi'nde, Selçuklu sultanı Melikşah döneminde kullanılan Takvim-i Celali adı verilen güneş takviminde ve İlhanlı hükümdarı Gazan Han döneminde Celali Takvimin geliştirilmesi sonucu oluşturulan Tarih-i İlhan takviminde, güneşin koç burcuna girdiği gün, Mart ayının 21. Günü Nevruz (yılbaşı/yeni gün) olarak kutlanmıştır (Çay, 1993; Turan,1998).

Nevruz, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde Sultan-ı Nevruz, Nevruz Sultan, Ergenekon, Mart Dokuzu ve Mart Bozumu gibi değişik adlar altında Selçuklulardan buyana kutlanmaya devam etmektedir. II. Meşruyet döneminden sonra Nevruz,6 Mayıs'ta kutlanan Hıdırellez şenlikleriyle birlikte kutlanmıştır. Aynı önem Atatürk döneminde de görülür. Atatürk'ün önderliğinde başlatılan millileşme çalışmalarıyla Nevruz, meclisin ilk açılışından itibaren her yıl ve takip eden yıllar resmi törenlerle kutlanmıştır. Cumhuriyetin ileriki dönemlerinde Nevruz kutlamaları önemini yitirse de, özellikle bağımsızlığını kazanan 'Türk Cumhuriyetleri'ne uyum sağlamak ve ortak milli kültürü yaşatmak adına diğer Türk toplumlarıyla beraber 1990 yıllardan itibaren resmi anlamda kutlanmaya tekrardan başlanmıştır (Çay,1993; Şengül, 2006; Turan,1998).

Arkaik toplumlara baktığımızda Sümerler, Hititler ve Babiller gibi kadim toplumlarda hasat mevsimiyle beraber ya da dini inanışlarının bir gereği olarak tanrılarına ya da krallarına kutsiyetlerini göstermek amaçlı olarak 21 Mart gününe rastlayan zamanlarda ve öncesinde çeşitli şenliklerin ve kutlamaların yapıldığı bilinmektedir. Kış ayından sonra tarımsal faaliyetlerin başlamasını ifade eden bu zamanda halk çeşitli etkinlikler düzenlerdi. Yine aynı döneme ilişkin, yeniden dirilişi sembolize eden, Babillerde *Akitu* festivali en bilindik kozmogonik karakterli bayramdı. İnsanlar bugünde geleceklerini öğrenmek için fal baktırmakta, yedi çeşit tohum ekerek yıllık hasadı tahmin etmekte ve ölülerin yeniden dirileceğine inanmaktaydı. Ortadoğu coğrafyasında İslamiyet öncesi İran'da Nevruz, hem dini hem de ulusal nitelikli bir bayram olarak kutlanmıştır. Zerdüştlük döneminde, yeni gün olarak adlandırılan gece ve gündüzün eşit olarak kabul edildiği bu zaman diliminde, kralın kutsiyetini arttırmak ya da baharın gelişini müjdelemek amaçlı olarak çeşitli festivaller düzenlenmiştir. İslamiyet'ten sonra ise Zerdüşti ve Sami inanışlarla zenginleşen Nevruz kutlamalarının genel anlayışı değişmemekle birlikte Emeviler, Abbasiler ve İran'da İslami olaylarla ilişkilendirilerek (Şiilik mezhebiyle ilgili olaylar, Hz. Ali'nin doğum günü, Hz. Adem'in yaratılışı, dünyanın yaratılışı...) kutlanmaya devam edilmiştir (Gündüz, 2000; Güngör, 1995; Kutlu, 2001; Elibeyzade, 1996). Nevruz, kültürlerin bazılarında ise dini inanış biçimlerine uyarlanarak değişik isimler altında sürdürülmüştür. Örneğin Hristiyanlıkta Paskalya bayramı ya da Yahudilerde Pesah bayramı bu tür dini inanışa dayalı kutlanan bayramlardır (Önal,2000). Dolayısıyla Nevruz'un, toplumların inanışlarına bağlı olarak günümüze kadar birbirine benzer ya da farklı adlar altında mili, dini ya da her iki anlayışı bir arada barındıran bir kimlik kazandığını söylemek mümkündür (Boraz, 2002).

III. Nevruz, Ritüel ve Sembol

İnsanlık tarihi boyunca tabiatla meydana gelen değişimler insanları derinden etkilemiştir. Ve bu değişimler, tarih boyunca insanlar tarafından sosyal-kültürel ve ekonomik yapılarına bağlı olarak çeşitli pratiklerle kutlanmıştır. Özellikle insanlar için anlamı fazla olan, doğanın yeniden değişimi ve canlanışını simgeleyen bahar ayı, önemli doğa olaylarının olduğu bir zaman dilimi olarak kabul edilmiştir (Kutlu, 2001). Çünkü Nevruz demek yeni bir yıl demektir; bol ürün, tabiatın canlanması ve güzellik demektir. Yılın ilk gününü kutlamak heyecandır, yeni beklentilerdir, geçmişin acılarından kurtuluştur. Martın 21’inde ve daha öncesi yapılan ritüeller baharın gelişini müjdelemektir. Aslında, Nevruz’a yönelik yapılan tüm kutlamalar yeni yılın uğurlu, bereketli ve kötülüklerden uzak huzur içinde bir yıl olacağı beklentisi için yapılır. Nevruz günü ne kadar çok etkinlik olur ve insanlar ne kadar çok mutlu olursa, o yılın o kadar rahat ve bolluk içinde geçeceğine inanılır.

Nevruz’un bahar bayramı olarak kutlanması, aynı zamanda ona ritüel bir gerçeklik kazandırır. Toplumların inanışlarını simgeleştiren ve onları ritüel olarak kabul gören davranış biçimleri görülür. Örneğin geçiş, takvimsel, politik ve kriz dönemi ritüelleri bunlardan bir kaçıdır. Geçiş ritüelleri, bireyin bir statüden diğer bir statüye geçtiğini simgeler: Doğum, ölüm, bir sosyal sınıf ya da meslek değiştirme, annelik-babalık, topluluğa kabul ritüelleri en bilindik olanlarıdır. Takvimsel ritüeller ise topluluk tarafından organize edilen, toplulukla ilgili bazı değerlerin, belirli periyodik dönemlerde, daha ziyade önemli doğa olaylarında mevsimlerin sonunda ya da başında yapılan bir dizi eylemi içerir. Takvimsel ritüeller topluluk odaklıdır. Tekrarlanabilir niteliğiyle bireyi, güçlü duygusal destekle, ait olduğu sosyal-kültürel çevresine bağlar (Honko, 1979). Bu noktada Nevruz’un tekrarlanabilir niteliğiyle her yıl bahar mevsiminde kutlanması, doğanın yeniden dirilişini ya da değişimini simgelemesi, Nevruz kutlamalarına, hem takvimsel hem de geçiş ritüeli niteliğinde bir anlam kazandırır.

Benzer şekilde, doğaya atfen yapılan yeniden dönüşümle ilgili kutlamalar, yenilenme ritüellerinin bir parçasıdır. Çünkü Nevruz, bereketin ve yeniden doğuşun bir sembolüdür. Semboller, kültürel bellekte ritüellerle kalıcı hale gelir. Ritüel, tekrarlanabilir kalıplaşmış davranış niteliğiyle topluluğun ortak bilincini yansıtan birer simgeler dizisidir. Ya da ritüel sembollerin eyleme geçmiş halidir. İnsanın toplumsal yaşamda karşılaştığı hemen hemen her şey sembollerle açıklanmakta ve karşılık bulmaktadır. Örneğin, kullanmış olduğumuz dil, tuttuğumuz takımın ve çalıştığımız iş yerinin logosu, tekrarladığımız davranışlar v.b. gibi gündelik hayatta karşılaştığımız pek çok olayı, aslında bizler simgelerle ilişki kurarak açıklamaya çalışırız. Öyle ki her türlü kültürel etkinlik, simgeler sistemi olarak karşımıza çıkmakta ve sembollerle anlam kazanmaktadır. Bu anlamda ritüeli, duyguların,

heyecanların, istençlerin... semboller aracılığıyla somutlaştırılması olarak düşünebiliriz. Antropolog Geertz kültürü, anlamlar ve değerler sistemi olarak tanımlayarak kültürün gelişimini ve sürekliliğini sembollerle açıklamaya çalışmıştır. Antropolog Victor Turner ise ritüel ve simgelerin topluluğu bütünleştirici gücü olduğunu ve bunun da kültürel devamlılığa katkı sağladığını belirtmiştir.

Dolayısıyla, Nevruz ritleri ve taşıdığı anlam örüntüleri, topluluk üyeleri tarafından kolektif anlayışın bir parçası olarak kabul edilir. Bu durum, sembollerin ve ritüellerin birleştirici gücü ile topluluğun inanışlarını, ortak duygularını gelecek nesillere taşır. Bu anlayış içinde tüm törenlerin ya da ayınların ritüellerle ve sembollerle anlam kazandığını söylemek mümkündür. Örneğin Nevruz'un sürekliliğini sağlamak ve ona özel anlam atfetmek için kutlamalarda belirli sembollere ihtiyaç duyulur. Nevruz ile ilgili inanışların temelinde, insanın ona yüklediği mistik ve simgesel anlamlar vardır. Nevruz'u kutlayan toplumlar, ritüeller vasıtasıyla kendi özünden, düşüncelerinden bir şeyler katar. Diğer bir yaklaşımla her toplum Nevruz'u, kendine özgü kültürel motifleriyle anlamlandırır ve açıklamaya çalışır. Dolayısıyla, Nevruz kutlamalarında kullanılan ritüeller-semboller, temel anlamda kültürler arasında benzerlik gösterse de, siyasal, kültürel, ekonomik, psikolojik ve dinsel gerekçelerle toplumdan topluma farklı ritüel uygulamaları görebilir.

Orta Asya'da Nevruz Ritüelleri

Türk toplumlarında Nevruz kutlamalarında görülen pek çok ritüel uygulamalarının kökenine bakıldığında dini inanışlarıyla yakından ilişkili olduğu görülür. Tarihi kayıtlara göre Türk toplumları arasında Hun döneminden buyana Nevruz kutlamalarının yapıldığı bilinmektedir. Orta Asya'da yaşayan Türk toplumları için Nevruz, anlam ve önemi fazla olan bir etkinliktir. Bu coğrafyada Nevruz, her yıl Mart ayının 21. Günü Türk devletleri tarafından milli ve dini bir bayram olarak çeşitli ritüellerle birlikte kutlanır. Örneğin Hunların bu günde geleneklerine göre çeşitli ritüelleri gerçekleştirdikleri, atalarına ve Gök Tanrı'ya kurban kestikleri bilinmektedir (Erkin ve Ekrem, 1995).

Türk toplumlarının bugün için pek çok inanışında eski kültürlerin, eski inanışların izlerini görmek mümkündür. Eski Türk boylarında atalar kültü, ateş kültü, su kültü, ağaç kültü gibi inanışlar kutsal kabul edilmiş ve bu tür inanışlara dayanarak çeşitli ritüeller ortaya çıkmıştır: Demir dövme (Türklerin Ergenekon'dan çıkış gününü sembolize etmesi), ateşten atlama, kurban kesme, ağaçların budanması ya da yeni bir filizin ekilmesi, tohum çimlendirme veya ekin ekme ve hububatların karıştırılmasıyla yemek yapma bunlardan bir kaçıdır (KTB, 2014). En belirgin ritüel motifini ateş kültüründe görürüz. O döneme ilişkin pek çok toplumda ateş, kötülükten kurtuluşu, arınmayı,

kutsiyeti, aydınlığı, temizliği ve bereketi simgelemektedir. Bu dönemde Nevruz törenleri yüksek tepelere inşa edilmiş mezarlıklarda kutlanır, buralarda ölümlere dua edilerek ataların ruhları için yemek dağıtılırdı. Nevruz zamanı iki büyük ateş yakılır ya iki ateş arasından geçilir ya da ateş üzerinden atlanarak günahlardan kurtulduğuna inanılırdı (Güngör,2004; Kutlu, 2001).

Yine Eski Türklerin inanç dünyasında ve sosyal yaşamında ateş, ağaç ve atalar kültünün yanında yaşamın kaynağını sembolize eden su kutsal olarak kabul edilmekte ve törenlerin vazgeçilmez unsuru olmaktadır. Suyun kötülükleri temizlediğine, yaşamı yenilediğine, uğur getirdiğine, şifa kaynağı olduğuna, kismet açtığına ve dileklerin kabul edileceğine olan inanışları Nevruz ritüellerinde görebiliriz: Su üzerinden atlama, birbirleri üzerine su serpmeye ve soğuk su ile yıkanma gibi adetler eski inanç ve uygulamaların günümüze yansımalarıdır. İslamiyet sonrası dönemde ise Nevruz kutlamalarının bir kısmı dini inanışlarla açıklanmaya çalışılır: Örneğin Nevruz gününde evren ve insanın yaratıldığına, H.z. Ali'nin doğum günü olduğuna, H.z. Muhammed'in peygamber olduğuna inanılması v.b. inanışlar Nevruz'un ayırıcı özelliğini oluşturur.

Eski Nevruz törenlerinin XI. Yüzyıl kayıtları incelendiğinde, Uygur Türklerinde Nevruz 25 gün önceden başlanır; ilk önce saraydaki çiçekliklere sırasıyla arpa, pirinç, susam, buğday, mısır gibi bitkiler ekilir. Bayram günü, 21 Mart'a gelindiğinde bunlardan eldi edilen ürünler şarkılar, çalgılar ve danslar eşliğinde toplanır, geceleri ise gülhanlar yakılırdı (Çay, 1993; Turan, 1998). Hontu Dansı, Kesek Atma Dansı, Kuça Dansı, Kaplan Oyunu, Gölge oyunu, Kış Dede Oyunu gibi bugüne özel oyun ve danslar sergilenirdi. Uygur Türkleri arasında Nevruz kutlamaları günümüzde de benzerlik gösterir. Nevruz'un başladığını haber vermek için davullar çalınır. Nevruzun başlamasıyla insanlar meydana toplanır; Nevruz eşarp, Nevruz selam, Nevruz geldi, kaplan oyunu, güreş, Bozkurt oyunu, Argımak oyunu gibi oyunları ve dansları çeşitli ritüeller vasıtasıyla icra ederler. Ozanlar günün anlam ve önemine ilişkin şiir ve türkülerini söyler; Nevruziyeler (şarkılar) okunur, hikâyeler ve efsaneler anlatılır. Yemekler yendikten sonra insanlar birbirleriyle bayramlaşarak hediyeleşir. Kabir ziyareti yapılır. Nevruz törenlerinin bitmesiyle, özellikle Doğu Türkistan'ın güneyindeki köylerde yapılan ve halen günümüzde de devam eden gelenekle, yedi çeşit hububatın et, sarımsak, ıgde, erik v.b. yiyeceklerin karıştırılarak yapıldığı *Nevruz aşısı* yemeği misafirlere ikram edilir (Karaman,2002; Rahman, 1995; Yelok, 2005).

Kırgızlar yedi gün önceden bayram temizliğine başlarlar. Kırgız Türklerinde Nevruz günü bütün işler bırakılır ve açık renkli elbiseler giyilir. Bu güne özel Novruz-köcö olarak adlandırılan yemek pişirilir. Buğday, pirinç, arpa, mısır, fasulye, kuru üzüm ve darının karıştırılmasıyla yapılan köcö yemeği bereket ve bolluğun sembolüdür. Yedi kazanda yedi ayrı yemek yapılır ve gruplar halinde

yemekler yenir. Filizlenmiş hububatlardan yapılmış *Sümölük* ve boyanmış yumurtaların pişirilmesi canlı yaratılışın sembolü olarak kabul edilir. Evin bütün odaları ardıc ağacıyla tütsülenir ve geleneksel Alas² duası okunur. Ağaç kültünün yanında diğer bir kutsal sayılan ateş kültüründe ise ateş yakılarak yanan ateşin üzerinden tüm bireyler yeni yılda gelebilecek bela ve kötülüğü uzaklaştırmak için atlarlar. Evlerde kapların içinde bulunan sular, baş etrafında döndürüldükten sonra dışarı dökülür. Böylece yeni yılda gelebilecek kötülüklerden uzak kalacağına inanılır. Güne özel güreş, at üstünde ok atma gibi çeşitli oyunlar oynanır (Cumakunova, 1998).

Özbekistan'ın Semerkand, Buhara ve Andican gibi büyük kentlerinde Nevruz törenleri *Seyil Eğlenceleri* olarak açıklanmakta ve Nevruz günü başlayarak bir hafta devam etmektedir. Nevruz'dan bir gün öncesine *baca-baca* denir. Bugünde rengarenk boyanmış ve pişirilmiş yumurtalar evleri dolaşan çocuklara verilir. Evlenme çağına gelen genç kızlar en yakın su kaynağına giderler, iki ellerinin başparmaklarını ip ile bağlayarak suyun üzerinden atlarlar. Sonrada parmaklarına bağlı olan ipi keserek suya atarlar, böylece kismetlerinin açılacağına inanırlar (KTB, 2014).

Özbeklerde Nevruz (Navroz) bayramı sarı, kırmızı ve yeşil renklerle caddeler donatılır. Nevruz arifesinde bir tarafta büyük kazanlarda *sümelek* pişirilirken, diğer tarafta yanan ateşin etrafında eğlenceler düzenlenir. Merasimde en güzel sesi olan Özbek şiirler okur. Şehirlerde ise bu kutlamalar daha geniş meydanlarda ve saraylarda yapılır. Orta oyunu benzeri oyunlar sahnelenir. Nevruz için hazırlanan yemekler arasından en güzeli seçilerek ödül verilir. Özbek sofrasında s harfi ile başlayan yedi adet yiyecek konur. Yedi çeşit maddeden yapılan özel aşure hazırlanır. Erkekler ve kadınlar en güzel elbiselerini giyerler. Erkekler *şirhon* olarak adlandırılan süslü hançerlerini takınırlar. Gençler at üstünde içi doldurulmuş oğlak derisiyle *kökböri* adı verilen oyunu oynarlar. Özbekistan'ın bazı kazak köylerinde bu güne özel misafirlere atın sağ ön bacağına eti ve sığır başı ikram edilir. Evlerine döndüklerinde hediyeler, aile üyeleri bir araya gelerek yeni yılın bolluk ve bereket getirmesi için dua ederler (Hazar,2004).

²Alas alas
Ar baleden kalas
Eski cıl ketti
Cannı cıl keldi
Alas, alas
Ayman aman
Çıldan esen
CaksılıktıTenir berer
Carık kündü kenen berer
Alas alas

Alas alas
Her beladan halas
Eski yıl gitti
Yeni yıl geldi
Alas, alas
Aydan sağlıklı
Yıldan esenlikli
İyiliği Tanrı verir
Aydınlığı, bol verir
Alas alas

Türkmenler, Nevruz'dan beş altı gün önce temizlik yapmaya başlar. Novruz için Türkmenistan'a has Türkmen çöreği, Türkmen petiri, külce gibi özel Türkmen yemekleri çıkarılır. Yemeğin fazla olmasına dikkat edilir, böylelikle o yılın bereketli olacağına inanılır. Buğday özüne un, şeker ve su eklenerek bir gün önceden pişirmeye başlanan *Semeni* yemeği Novruz'un özel yiyeceğidir (KTB, 2014). Kazak Türklerinde Nevruz öncesi en az yedi yiyeceğin karıştırılarak yapıldığı Kırgız Türklerinde de görülen *Navruz köje* pişirilir. Nevruz günü erken kalkmanın kut getireceğine inanılır. Evler temizlenir, meydanlarda toplu olarak yemekler yenir. Kurbanlar kesilir ve gelen misafirlere ikram edilir. Evlerin duvarlarına kilden ya da camdan yapılmış kaplar atılarak parçalanır. Bununla eskiye ait unsurların yok edileceğine inanılır. Çalgı aletleri çalınır, türküler söylenir ve atlı sporlar gerçekleştirilir. Yakılan ateşler üzerinden atlanılır (Çınar,2000).

Azerbaycan Türklerinde Nevruz öncesi evler temizlenir, ateşler yakılır ve halk en güzel elbiselerini giyerek meydanlardaki şenliklere katılır. Mumlar yakılır, misafirlerle bayramlaşılır ve gül suyu dökülür. Akşam üzeri ise yanan ateş üzerinden atlanarak yeni yılda gelebilecek kötülüklerden kurtulacağına inanılır. Bayram sofrası hazırlanır. Bu sofrada *s* harfi ile başlayan malzeme bulunur. Ayrıca sofrada Kur'an, billur laleli (ya da payah) mumluk, ayna, içinde kırmızı balık yüzen su dolu billur sürahi, çörek, nohut, tatlı, çörek, şerbet ve kuru yemiş bulunur (Azimi, 2000).

Anadolu'da Nevruz Ritüelleri

Selçuklularda Nevruz bayramında özel eğlenceler tertiplendiği, özel yemekler pişirildiği ve bayramlaşarak hediyeleşildiği bilinmektedir. Osmanlı döneminde ise saraylarda padişaha ve saray eşrafına çeşitli baharatlardan hazırlanan macun hazırlanırdı. Nevruz macunu yanında *s* harfi ile başlayan yedi çeşit yiyecek yenirdi. Ayrıca düzenlenen törenlerde *Nevruzıye pişkeşi* denilen saray ileri gelenlerine hediyeler verilirdi. Saray dışında yapılan etkinliklerde halk en güzel elbiselerini giyer, meydanlarda toplanır, Arap oyunu, kose oyunu gibi tiyatro gösterilerini izlerdi. Padişahında katıldığı bu törenlere *Nevruz-ı Sultani* ismi verilirdi. Güne özel şairler *Nevruzîyeler* okurdu. Mezarlıklar ziyaret edilir ve en güzel yemekler yapılırdı. O döneme ilişkin günümüze gelen önemli pratiklerden biri, birçok baharatın karışımıyla yapılan *mesir* macununun halka dağıtılmasıdır. Evin bacasına hanede yaşayan aile üye sayısı kadar taş dizilir, ertesi gün taşın altına bakılır, kimin taşın altına kırmızı böcek gelmiş ise ona o yıl uğurlu geleceğine inanılırdı. Evlenme çağına gelen kızlar *gılık* adı verilen tuzlu hamuru yerler ve rüyalarında onlara kim su veya çorba verirse onunla evleneceğine inanılırdı (Önal, 2006;Köse, 2007; Şengül, 2006).

Günümüzde ise benzer halk inanışları devam etmektedir. Mersin Silifke bölgesinde yaşayan Türkmenlerde Nevruz *Mart ipliği* olarak bilinmekte ve o günde ağaçlara güneşten etkilenmemesi için çaput bağlanmaktadır. Her ne kadar bu uygulama ağacı korumak olarak düşünülse de temel amacın bir dileğin yerine gelmesini istemektir. Çünkü Anadolu halk inanışlarında özel günlerde ağaca ya da türbeye kutsallık atfedilerek bez ve çaput bağlanması, aslında eski inanışların bir kalıntısı olarak görülebilir. İç Anadolu Bölgesinde ise Nevruz, *Mart Dokuzu* olarak kutlanır. Bu güne özel mezarlık ziyareti yapılır, ziyareti yapan kişi mezarlıklardan kırk tane taş toplayarak dilek tutar ve evinin duvarına asar. Bir sene sonra taşlara baktığında kırk bir tane taş olduğunu görürse dileğinin olacağına inanır. Tahtacı Türkmenleri arasında Nevruz, *Sultan Nevruz* olarak isimlendirilir. Nevruz günü mezar ziyaretlerine giden Tahtacılar, özellikle ölülerinin sevdiği yiyecekleri 23 Mart sabahı dağıtırlar. Toros dağlarında yaşayan Yörükler arasında Nevruz günü kurbanlar kesilerek dualar edilir. Doğu Anadolu’da ise Nevruz’a ayrı bir önem verilerek bir nevi bugün kutsallaştırılır. Herkesin bir yıl boyunca geleceği belirlendiğine inanılır. Evlerde güzel yemekler yapılır, en güzel giysiler giyilerek karşılıklı ziyaretler yapılır. Ateşler yakılır, boyalı yumurtalar yenir ve oyunlar oynanır (KTB, 2014; Şengül, 2006; Gönüllü, 1998; Kutlu, 2001).

Giresun bölgesinde Nevruz’a *Mart Bozumu* denilerek yedi tane s harfiyle başlayan yiyecek yenir. Amasya’da Nevruz günü akşama doğru ateş yakılarak herkes üzerinden atlar. Kırklareli’nde Nevruz *Mart 9’u* adıyla kutlanmakta olup o güne özel boyalı yumurtalar ve yemekler pişirilerek kırlarda eğlenilir. Kadınlar ve kızlar ellerine kına yakarlar. Kırklareli’nin kimi yörelerinde de Nevruz, *yeşil Perşembe* olarak kutlanarak hayvan kurban edilir ve en güzel yemekler pişirilir. Edirne’de 22 Mart günü, Sultan Nevruz törenlerinde, eski hasırlarla ateş yakılıp *Mart içeri pire dışarı* diyerek üzerinden atlarlar. Yozgat’ta Nevruz günü nişanlı olan tarafın aileleri göl kıyısına giderek eğlence düzenlerler, besmele çekerek suya dokuztaş atarak dilek tutarlar ve bu şekilde dileğin kabul olacağına inanırlar (Oguz,2005a). Alanya’da Nevruz günü ayva yenirse, o yıl eve yılan girmeyeceğini inanılır. Yine Nevruz sabahı, *İhlas Suresi* okunarak zeytin yaprağı denize atılır. Denize atılırken *ben salayım deryaya, derya götür Mevla’ya* tekerlemesi söylenir (Gönüllü, 1993).

Kars yöresinde özellikle Azerbaycan’dan gelerek yerleşerek Azerbaycan Türkleri arasında Nevruz önemli bir etkinlik olarak kutlanır. Çocuklar Nevruz’dan bir önceki gün olan *baca-baca* gününde evleri dolaşarak şeker, hediyeler ya da kırmızı soğan ve samanla kaynatılarak renklendirilmiş yumurtlar toplarlar. Ateşler yakılır ve dilek tutularak üç defa ateşin üzerinden atlarlar. Böylece dileğin gerçekleşeceği ve yeni yılda gelebilecek belalardan ve hastalıklardan korunulacağına inanılır. 19 Mart’ı 20 Mart’a bağlayan gece(Yeddi Levin) ise yedi çeşit yemiş ya da meyveden oluşan yiyecekler yenir. Yine bu gecede komşu ve akrabaların kapıları dinlenir. Kapı dinlemeye gelen kişi

duyulanlara göre tutmuş olduğu dileğin olup olmayacağına hakkında yorum getirir. 21 Mart sabahı ise erken kalkınır ve bayramlaşmalar başlar. Diğer bir uygulamada yoğurt, un ve tuzdan oluşan hamurun pişirilerek yüksek bir yere konulması ve kargaların bu hamurları götürmesidir. Karga hamuru alıp hangi yöne giderse genç kızların o yöne gelin gideceğine inanılır. Iğdır'da Nevruz'dan önceki Çarşamba günü, gençler üç defa vücutlarını suya daldırarak dilek tutarlar (Özmen,1998; Oğuz, 2005b).

Ortadoğu'da Nevruz Ritüelleri

İran'da Nevruz kutlamalarının tarihsel geçmişi Mecusilik öncesi döneme kadar dayanır. O döneme ilişkin saray duvarlarında bulunan resimlerde krala yapılan hediye takdimleri Nevruz kutlamalarına ait izler taşır. Tarihsel kayıtlar incelendiğinde İran kralı Cemşid'in, Nevruz'uyeni yıl olarak ilan ettiği ve ilk kez yeni yıl ateşini yaktığı belirtilir. Eski dönemde İran'da Nevruz günü büyük şenlikler düzenlenir, büyük ateşler yakılır ve halk birbirine su serperdi. O dönemden itibaren ateşin kutsiyetine inanan insanların ruhlarını kötülüklerden arındırmak için ateş üzerinden atlayarak bu olayı gelenekselleştirdikleri söylenir. Bugünde İranlılar en güzel elbiselerini giyerler, sofralarına en güzel yiyecekler, boyalı pişmiş yumurtalar ve kase içinde canlı balıklar koyarlardı (Eker,1999).

Günümüz İran'da Mecusilerden bugüne Nevruz kutlamalarının genel anlayışı değişmemekle birlikte İslam dini etkisi görülebilmektedir. Özellikle kutlama takvimi İslami olaylarla ilişkilendirilmektedir: Hz. Adem'in yaratıldığı gün olması, Hz. Ali'nin doğum günü...gibi. Ancak özellikle yedi sayısı ile ilgili ritüeller günümüzde de uygulanan pratikler arasındadır. Örneğin Nevruz öncesi, yedi saksıya yedi çeşit buğday, fasulye ve mercimek benzeri tahılların çimlendirilerek Nevruz günü masaya konulur. Yine sofralara farsça *s* harfi ile başlayan yedi çeşit nesne ile *Haftsin* yapılır. Bunun yanında günümüz İran toplumunda geçmişte olduğu gibi ateşin üzerinden atlanılmakta, boyalı yumurtalar yenilmekte, yeni elbiseler giyilmekte ve bu güne özel çeşitli törenler düzenlenmektedir. Ayrıca Nevruz masasına taze yaprak ve çiçekler konulması ve tören bitiminde nehre atılması İran toplumunda görülen diğer bir nevruz ritüeli olarak kayda geçmiştir (Gündüz, 2000; Köse,2007).

Balkanlarda Nevruz Ritüelleri

Balkan Türkleri arasında Nevruz kutlamaları değişik adlar altında günümüze kadar gelmiştir. Bulgaristan'da Nevruz Mart Dokuzu, Sultan Nevruz, Yumurta Günü, Batı Trakya'da Mevris, Kosava ve Makedonya Türkleri arasında Sultan-ı Navruz olarak adlandırılır. Bulgaristan'ın Kırcaali yöresinde Nevruz 21 Martta başlar ve birkaç gün devam eder. Nevruz öncesi evler temizlenir,

Nevruz günü büyük ateşler yakılır ve üzerinden atlanır. O gün kadınlar çamaşır yıkamaz ve ellerine iğne almaz, erkekler iş yapmaz ve boyalı yumurtalar tokuşturulur (Süleymanoğlu, 2010).

Makedonya ve Bosna-Hersek'te Nevruz, *Sultan Nevruz* ya da *Sultan-ı Navruz* olarak bilinmekte, daha ziyade dini inanışlarla ilişkili olarak ev ortamında ya da tekke gibi alanlarda kutlanmaktadır. 21 Mart sabahı için yemekler yapılır, gelen misafirlere aşure ikram edilir, tekkede ve ahalinin toplandığı özel evlerde sabaha kadar ibadet edilirdi. Osmanlı zamanında ise Balkanlarda Nevruz'a verilen önem çok daha fazlaydı. Evler temizlendikten sonra insanlar birbirleriyle bayramlaşırdı. Meydanlarda yemekler yenir, merasimler düzenlenir, çeşitli etkinlikler yapılırdı (Hasan, 2006). Türklerin yoğun olarak yaşadığı Kosova'ya bağlı Prizren'in Maraş bölgesinde yaşayan halk ise Nevruz kutlamalarının ilkinin Mart ayının 14'üncü günü yüksek yerlere ya da yaylalara çıkarak adakta bulunarak kutlar, adağın gerçekleşmesi içinde toprağa bir diş sarımsak gömerdi. Mart'ın 22 sine rastlayan Nevruz gününden önce Prizren halkı, evleri temizleyerek güne özel yemekler pişirir. İnsanlar birbirlerinin Nevruz'unu kutlar; ayrıca tekkelerde ayinler düzenlerdi (Duru, 2011).

Günümüzde Nevruz kutlamaları özellikle bağımsızlığı kazanan Türk toplumları arasında benzer motiflerle geçmişte olduğu gibi bugün de devam etmektedir. Ancak Balkan Türkleri için aynı geleneğin devam ettiğini söyleyemeyiz. Geçmişte bu topraklarda Osmanlı geleneğinin bir parçası olarak coşkuyla kutlanan Nevruz, mevcut geleneksel kültürün diğer kültürlerin hakimiyet alanına girmesi nedeniyle ya da rejim ve ideolojik baskının bir sonucu olarak önemini yitirmeye başlamıştır.

IV. Sonuç

Tören, şenlik ve bayram gibi etkinlikler bir toplumun ortak inanışlarıdır. Ritüeller ise inanışları somutlaştıran davranışlar dizinidir. Eski çağlardan günümüze kadar kutlanan bütün törenlerin ya da bayramların bir şekilde inanışların temelini oluşturduğu, kültürün bir yansıması olduğu bilinmektedir. Kadim toplumlardan buyana zaman zaman değişik adlarla anılan Nevruz, bir bahar bayramı olarak başta Türk toplumları başta olmak üzere geniş bir coğrafi alan içinde, önemli bir kültürel zenginlik olarak günümüzde de kutlanmaya devam etmektedir.

Tüm kültürel etkinliklerde olduğu gibi, Nevruz ritüellerinde de toplumların kendilerine özgü dansları, oyunları, sembolleri, edebi ürünleri bulunmakta ve bu yönüyle kültürün pek çok unsuru gelecek kuşaklara taşınabilmektedir. Nevruz etkinliklerinin mutluluk, paylaşma, beklenti, bereket ve dayanışma gibi pek çok manevi unsuru sembolize etmesi, toplumların ortak kültürüne ve tarihine işaret ederek insanların bir arada yaşama duygusunu artırmaktadır. Diğer bir yaklaşımla, ortak kimlik

duygusuna vurgu yaparak dayanışmayı, bereketi ve bolluğu, günahlardan arınmayı ve şifa bulma gibi birçok alanı sembolize etmesi, Nevruz'un temel anlamının yanında çok daha öte, toplumsal ve bireysel anlamda bütünleştirici işlevini ortaya koyar.

Uygulanan Nevruz pratikleri incelendiğinde, eski inanç ve kültürler (ateş, su, atalar kültü v.b.) mevcut dini inanışlarla birleşerek günümüz Nevruz kutlamalarının dokusunu oluşturmaktadır. Ateş, su, ağaç ve atalar kültü inanışlarına bağlı olarak ortaya çıkan motifler, aynı zamanda Nevruz'un zengin geleneksel yönüne işaret etmektedir. Bu anlayış içinde Nevruz ritüellerine ilişkin pek çok değer, geçmişe ait kutsallık pratikleriyle birleşerek günümüz Nevruz inanışlarının kökenini oluşturduğunu söylememiz pek ala mümkündür. Dolayısıyla, ritüeller toplumsal bellek işlevi görerek Nevruz geleneğine ilişkin pek çok değeri gelecek nesillere aktarmakta ve kültürleme sürecine önemli bir katkı sağlamaktadır.

Kaynakça

- Azimi, H. (2000). Nevruz Töreni ve Azerbaycanlılar Arasında İcra Olunması, *Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni Mart 1999 Elazığ*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Boyraz, Ş. (2002). Nevruzla İlgili Yeni Yaklaşım Denemeleri ve Nevruzla Kehanet Yapma, *Folklor/Edebiyat*, 32: 287-296.
- Cumakunova, G. (1998). “Nooruz Bayramı: Doğa ile İnsanın Bütünlüğünün Simgesi”, *Nevruz*, Derleyen: H.V. Demirbaş, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Çay, A. (1993). *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Çınar, A.A. (2000). “Kazak Türklerinde Nevruz”, *Türk Dünyasında Nevruz Üçüncü Uluslararası Bilgi Şöleni Mart 1999 Elazığ*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Duru, N.F. (2011). Kosova Türklerinin Baharı Karşılama Ritüelleri, *Milli Folklor*, 23(89):276-281.
- Eker, S. (1999). Kazak Türklerinde Nevruz, *Türk Dünyası Dergisi*, 7(17): 75-80.
- Erkin, N., Ekrem, H. (1995). “Uygurlarda Nevruz Kutlamaları”, *Uluslararası Bilgi Şöleni Sempozyum Bildirileri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını
- Elibeyzade, E. (1996). “Nevruz ve Kurban Bayramının Geçmişi 1200 Yıl”, *Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Gönüllü, A.R. (1998). “Türk Halk İnanışlarında Nevruz”, *Nevruz*, Derleyen: H.V. Demirbaş, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Gönüllü, Ali Rıza (1993), Alanya Halk İnanışları İçinde Hıdırellez Motifi, *Güneyde Kültür Dergisi*, Eylül-Ekim.
- Gündüz, Ş. (2000). Kadim Ortadoğu'dan Orta Asya'ya Nevruz, *bilig*, 12: 1-14.
- Güngör, H. (2004). Dinler ve İnançlarda Nevruz, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

- Güngör, H. (1995). “Önasya Kültürlerinde Yeniden Doğuş ve Türkler ’de Nevruz”, *Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni bildirileri*, Ankara: Atatürk KültürMerkezi Yayınları.
- Hasan, H. (2006). Makedonya Türklerinde Nevruz ve Hıdrellez Kutlamaları ile İlgili Adet ve Uygulamalar, *Hikmet İlim Araştırma Dergisi*, 21-30.
- Hazar, M. (2004). Özbekistan’da Nevruz Törenleri ve Merasimlerin Özbek Hayatındaki Yeri, *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 3: 95-98.
- Honko, L. (1979). “Theories Concerning the Ritual Process: An Orientation”, In: L. Honko (ed.), *Science of Religion: Studies in Methodology*, The Hague/Paris and New York: Mouton Publishers.
- Kafalı, M. (1995).”Türk Kültüründe Nevruz ve Takvim”, *Uluslararası Bilgi Şöleni Sempozyum Bildirileri*, Ankara.
- Karaman, R. (2002). Uygur Folklorunda Nevruz Kutlamaları, *Milli Folklor*, 14(53): 16-22.
- Köse, F. (2007). *Osmanlı Devletinde Nevruz*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- KTB-Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2014). *Nevruz*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Kutlu, M. M. (2001). "Anadolu'da Nevruz Kutlamalarının Ritüel Niteliği", *Uluslararası Nevruz Sempozyumu (21–23 Mart 2000) Bildirileri*, 109–114, Ankara.
- Nerimanoğlu, K. V. (2004), Azerbaycan’da Nevruz, *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*.
- Oğuz, M.Ö. (2005a). Somut Olmayan Kültürel Miras: Türkiye’de Nevruz, *Milli Folklor*, 17(65): 5-8.
- Oğuz, M.Ö. (2005b). *Yaşayan Geleneksel Kutlamalar*, Ankara: G. Ü. Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Önal, M. N. (2000), Muğla’da Nevruz, *M Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(3): 183-197.
- Önal, M. N. (2006). Nevruz Geleneği, *Akıl ve Bilimin Aydınlığında Eğitim*, 28-31.
- Özmen, A. (1998). “Kars Yöresinde Nevruz Bayramı”, *Nevruz*, Derleyen: H.V. Demirtaş, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Rahman, A. (19995). “Tarihten Günümüze Doğu Türkistan’da Nevruz Kutlamaları, *Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni bildirileri Mart 1995*”, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Süleymanoğlu, H. (2010). Balkanlarda Nevruz Kutlamaları, *Diyanet Dergisi*, 231.
- Şengül, A.(2006). Türk Kültüründe Nevruz ve Anadolu’da Nevruz Kutlamaları, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3):161-170.
- Turan, M. (1998).Tarihî Kaynaklar Işığında Nevruz’un Menşei Meselesi, *Milli Folklor*, 37:90-104.
- Yelok, V.S. (2005). Uygur Türklerinde Nevruz, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2): 183-199.

Extended English Abstract

Rituals are indispensable components of celebrations and festivals, since they allow the transfer of group or society values as behavioral patterns through generations by symbolizing them. In this sense, rituals can be considered as an important field of activity in term of arranging and maintaining social relationships. Nevruz rituals are one of them. Nevruz is being celebrated from ancient societies till today to relieve the start of an important event and remember the sanctity of the present moment. These celebrations are considered as a symbol of solidarity that brings a collective joy and strong emotions to the societies, which constitute the indispensable nature of

socio-cultural life. Along with Nevruz, it has been believed that the nature will be resurrected and people will be renewed. For humanity, Nevruz symbolizes the rebirth or a new existence (nature's revival, resurrection). Since Nevruz symbolizes the beginning of a new year and celebrates the coming of summer by accepting the season of spring as the beginning, these events have been the basis of the celebrations for Nevruz.

There are different opinions and debates regarding the origin of Nevruz. According to some, Nevruz is an event organized by the Turkish communities in Central Asia; on the contrary, it has been accepted as a spring festival associated with especially Iranians, the geography of the Middle East and the pre-Islamic period by some others. In this regard, Nevruz is represented in wide geography including the societies of Anatolia, the Balkans and the Middle East as well as Central Asian Turkish tribes from the archaic period to the present day.

Considering the Archaic societies, it has been known that ancient societies such as the Sumerians, the Hittites and the Babylonians used to organize various festivities and celebrations during March 21st and the prior to that date within the purpose of illustrating the holiness of their gods or kings by force of their beliefs or the harvest season. In some cultures, Nevruz has continued under different names by adapting it to some religious beliefs. For example, Easter in Christianity and Passover feast in Judaism can be considered as this kind of festivals depending on religious beliefs.

There are some forms of behaviors that symbolize the beliefs and accept them as rituals. The transition, calendrical, political and crisis rituals can be considered as some of these. Transition rituals symbolize the status change of an individual: The most familiar transition rituals are birth, death, change of a social class or profession, parenting, community acceptance. Calendrical rituals include a series of actions, regarding some values about the society, organized by them in certain regular periods, but rather during an important event in nature, at the end of the season or at the beginning of the season. Calendrical rituals are community oriented. It connects individuals to their socio-cultural environment by providing strong emotional support with its reproducible nature.

At this point, Nevruz celebrations gain both calendrical and transition rituals, since it has been celebrated in the spring season of the year due to its repeated nature and it symbolizes the resurrection or change/conversion of the nature. Similarly, the celebrations related to re-conversion attributed to the nature are part of resurrection rituals; because, Nevruz is a symbol of fruitfulness and rebirth. The symbols become permanent in the cultural memory by rituals. Rituals are indexes of symbols that reflect the collective consciousness of the community with its repeatable and stereotyped nature. Thus, Nevruz rites and its meanings are considered as part of a collective understanding by community members.

According to historical records, it has been known that Nevruz celebrations are conducted from the period of Huns until the present time among Turkish societies. Nevruz is an event with more meaning and importance for Turkish communities living in Central Asia. In this region, Nevruz is being celebrated on March 21st as a national and religious festival with various rituals by Turkish States. In the previous Turkish tribes, some beliefs such as the ancestor cult, fire cult, water cult

and tree cult have been accepted as sacred and some rituals have emerged based on these beliefs such as: Forging (symbolizes the day Turks left Ergenekon), fire jumping, sacrificing, tree pruning or a new proud cultivation, seed germination or planting crops and making food by mixing some cereals.

The historical background of Nevruz celebrations dates back to the period before Zoroastrianism in Iran. The drawings found on the walls of the palaces, built in that period, show people presenting gifts to the king, which bear traces of Nevruz celebrations. It has been said that jumping over the fire to purify their souls from evil has become a tradition, because people have believed in the sanctity of fire. In today's Iran, there are still some rituals especially about the number of seven. For example, they germinate seven different types of grains such as wheat, beans and lentils to seven different pots and put them on the table in the day of Nevruz. Furthermore, they create a haft seen table by putting seven items starting with the letter of "s" in Persian.

Similar to all cultural activities, there are dances, plays, symbols and literary products specific to that culture in Nevruz festival. By this way, various elements of culture can be transferred to the future generations. Nevruz activities increase the culture of living together by pointing the common culture and history of people and symbolizing many spiritual elements such as happiness, sharing, anticipation, fruitfulness and solidarity. Considering the Nevruz practices, the old beliefs and cults (the cult of fire, water, ancestors, etc.) constitute the fabric of today's Nevruz celebrations by combining with the existing religious beliefs. The cults of fire, water, tree and ancestors and motifs emerging as a result of beliefs point out the rich traditional nature of Nevruz. In this sense, it is possible to claim that many values related to Nevruz rituals create the origins of today's Nevruz beliefs by being combined with the sanctity practices of the past. Thus, rituals transfer many values related to the traditions of Nevruz to the next generations by acting as a social memory and make a major contribution to the process of culturing.